

ABD'NİN ESED REJİMİNE YÖNELİK SEZAR YASASI VE MUHTEMEL SONUÇLARI

MURAT ASLAN, OLA KARAKURT

SETA | PERSPEKTİF

HAZİRAN 2020 · SAYI 286

- Sezar Yasası'nın kapsamı nedir?
- Sezar Yasası'nın etkileri nelerdir?
- Sezar Yasası'nın dış politik gelişmelere ve diğer aktörlere etkileri nelerdir?

SEZAR YASASI'NIN KAPSAMI

Suriye'deki savaş suçları nedeniyle Beşşar Esed rejimi ile ona destek veren yabancı paralı askerlere yaptırım ön-gören "Sezar Suriye Sivil Koruma Yasası" (Caesar Syria Civilian Protection Act) 17 Haziran 2020 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) tek taraflı olarak uygulayacağı yasa kapsamında Başkan Trump'ın uygun görmesi halinde Suriye'de gerek doğru-dan rejim adına gerekse Rusya ya da İran adına savaşan yabancı kişiler veya onlara hizmet sağlayan yabancı şirket-ler yaptırımla karşı karşıya olacaktır.

Sezar Yasası'nın önemi sadece rejimi değil sahadaki Rusya ve İran güçlerini de kapsamından kaynaklan-maktadır. Yasaya göre belirtilen kişi ya da şirketlere fi-nansal ya da teknolojik destek sağlayan, malzeme yardı-mı yapan veya herhangi bir önemli işlem yapan taraflar da yaptırıma tabi tutulabilecektir. Buna göre ilgili kişi ya da kuruluşun ABD'deki mal varlığı dondurulacak ve ABD'ye vize alması yasaklanacaktır. Böylece Washington yönetimi bir taraftan siyasi çözüm yoluna yönlendirmek adına rejime baskısını artırırken diğer taraftan da Mosko-va ve Tahran'a karşı elini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

MURAT ASLAN

Aslan, savunma ve güvenlik çalışmaları kapsamında güç, istihbarat ve propaganda kavram ve uygulamaları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Halen Hasan Kal-yoncu Üniversitesi öğretim üyeliğiyle birlikte SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

OLA KARAKURT

2009'da Şam Üniversitesi'nden mezun oldu. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların okullarında çalıştı. Gazeteciliğe 2014'te Aljazeera Türk bünyesinde çevirmen olarak başladı. 2019'da Anadolu Ajansı Arapça Servisi'nde serbest gazeteci olarak çalıştı. Ocak 2020'den beri TRT Haber'de haber prodüktörlüğü yapıyor.

Yasaya göre ABD başkanı şu durumlar gerçekleş-tirse yaptırımları askıya alma hakkına sahiptir:

- Suriye hava sahasının Suriye ya da Rusya hükü-metleri tarafından sivillerin bombalanması için kullanılmaması
- Kuşatma altında tutulan bölgelere insani yar-dımların girmesi ve oradaki insanlara hareket serbestisi sağlanması
- Tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması
- Suriye, İran ya da Rusya kuvvetlerinin sağlık tesislerini, okulları ve meskun mahalleri hedef almaması
- Rejimin kimyasal silahların üretimini ve kulla-nımını durdurması
- Göç ettirilen sivillerin yerleşim bölgelerine onurlu ve güvenli dönüşünün sağlanması
- Suriye hükümetinin savaş suçu işleyenleri ceza-landırmak için gerekli adımları atması

İran ve Rusya'nın rejime desteğini sürdürmesi durumunda Sezar Yasası'nın tek başına Suriye'de bir rejim değişikliğine yol açması muhtemel görünmemektedir. Nitekim siyasi çözümün muğlak olduğu günümüzde James Jeffrey başta olmak üzere ABD'li yetkililer Suriye'de rejim değişikliğini hedeflemedikleri, rejimin tutumunda dramatik bir değişimin yaptırımların kaldırılması için yeterli olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Öte yandan yasanın uygulanması sonrası ortaya çıkacak "ekonomi psikolojisi", yolsuzluk ve kötü yönetimle birleştiğinde rejim kontrolü altında yaşayan halkı öfkeye sevk ederken ve iç siyasi çekişmeleri daha da körükleyebilecektir.

SEZAR YASASI'NIN ETKİLERİ

İsmini, Esed rejiminin işkenceyle öldürdüğü 11 bin tutukluya ait 55 bin fotoğrafı dünya basınına sızdıran askeri polisin kod adından alan yasa Suriye ekonomisinde şimdiden gözle görülür bir etki yaratmıştır. Suriye lirasının (SL) dolar karşısında yaşadığı hızlı değer kaybı büyük ölçüde bu yasanın yarattığı iklimden kaynaklanmaktadır. Ancak Suriye ekonomisindeki olumsuz seyri hızlandıran başka faktörler de bulunmaktadır. Bu çerçevede rejim kontrolü altındaki bölgelerde ülkede yaşanan yolsuzluk, idare yetersizliği, komşu Lübnan'da yaşanan finansal kriz ve Esed'in ekonomik krizden çıkış yolu ararken başta kuzeni Rami Mahluf olmak üzere ülkedeki zengin iş adamlarına karşı "yolsuzlukla mücadele" adı altında yaptığı baskı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Suriye'de 11 Haziran 2020'de yapılan başbakan değişikliği ülkenin yakın gelecekte yaşayacağı olası politik gelişmelerle ilgili emareler barındırmaktadır.

İç politik çekişme bağlamında Rusya'nın İran'a yakınlığıyla bilinen Beşşar Esed'in kardeşi Mahir Esed ile arasındaki tansiyon Sezar Yasası ile birlikte farklı boyuta taşınmıştır. Medyaya yansıyan bazı haberlere göre Rusya, Mahir Esed'den komutanlığını yaptığı 4'üncü Tümenin ülkenin farklı bölgelerinde bulunan güvenlik kontrol noktalarını kaldırmasını ve tekrar kırsallarına geri göndermesini talep ettiği bildirilmiştir. Şam Havalimanı yolu dahil olmak üzere bazı bölgeler-

deki kontrol noktalarını kaldırmayı kabul eden Mahir Esed'in ülkenin doğusunda ve Şam-Beyrut uluslararası kara yolundaki noktaları kaldırmayı reddettiği iddia edilmektedir. Suriye'deki büyük şehirlere giriş ve çıkış yollarını kontrol altında tutan Mahir Esed'e bağlı unsurların bu şehirlere giren mallar üzerinden vergi adı altında büyük miktarda haraç topladığı ve gelir kaynağı oluşturduğu bilinmektedir.

Rusya'nın Mahir Esed'in nüfuzunu zayıflatma girişimleri Suriye sahasında Tahran ile Moskova arasındaki rekabet bağlamında da ele alınabilir. Beşşar Esed'in tavrı Rusya'nın taleplerine de paralellik arz etmektedir. Rusya daha önce Mahir Esed'e bağlı güçlere karşın kendi denetimi altında bulunan 5'inci Kolordunun nüfuzunu arttırma niyetini belli etmiştir. Ancak İran'ın karşıt askeri dengeleri gözettiği bilinmektedir.

Mahir Esed ile ilgili gelişmeler yanında Beşşar Esed'in iş adamlarına yapmış olduğu baskı diğer bir konu başlığı olarak ortaya çıkmaktadır. Esed ülkenin girdiği ekonomik krizi kendi desteği sayesinde büyük servet toplayan zengin iş adamlarının mal varlıklarına el koyarak aşmaya çalışmıştır. Bu çerçevede Suriye'nin telekomünikasyon şirketi SyriaTel başta olmak üzere savaştan önce Suriye ekonomisinin yüzde 60'ını elinde bulduran ve servetinin 5-10 milyar dolar arasında olduğu tahmin edilen Esed'in kuzeni Rami Mahluf ile Beşşar Esed arasında yaşanan kriz Esed'i destekleyen taban nezdinde –özellikle Nusayriler arasında– büyük bir kafa karışıklığına yol açmıştır. Zira savaşın başladığı 2011'den bu yana Esed yanlısı silahlı milislerin başlıca sponsorlarından biri olan Mahluf'un mal varlığına el konulması ve ev hapsinde tutulması ona yakın çevrelerde tepkilere neden olmuş ve rejimi destekleyen kesimlerde rejimin imajını yıpratmıştır.

Belirtilen iç gelişmelerin gölgesinde ülkede ekonomi çarklarını engelleyecek derecede artan yolsuzluk ve hayat pahalılığı sokaktaki öfkeyi körüklemiştir. Zira rekor seviyelere yükselen fiyat artışları halk ayaklanmalarını yeniden alevlendirme riski taşımaktadır. Bu kapsamda Suriye'nin güneyinde Dürzilerin yoğunlukta yaşadığı Süveyda kentinde 7 Haziran 2020'den bu yana devam eden protestolar toplumsal olayların ya-

şanması riskinin ne düzeyde olduğunu kanıtıdır. Hayat pahalılığına tepki protestoları olarak başlayan bu eylemlerde hızlı bir şekilde 2011'deki barışçıl protestolarla özdeşleşen "Halk rejimi düşürmek istiyor" sloganları benimsenmiştir. Dokuz yıllık iç savaştan ders çıkaramadığı anlaşılan rejimin bu protestolara karşı tutumu yine tutuklamalar ve tehdit yoluyla müzahir topluluklara karşı eylemler düzenlettirmek olmuştur.

Ekonomik krizle yeniden başlayan protestolara karşın rejim Başbakan İmad Hamis'i günah keçisi olarak ilan etmeye yönelmiştir. Esed rejimi 11 Haziran'da Hamis'i görevden alarak yerine Su Kaynakları Bakanı Hüseyin Arnus'u atamıştır. Bu kararda elbette son bir ayda dolar karşısında yüzde 50 değer kaybeden SL'nin yaşadığı rekor düşüşler büyük rol oynamıştır. Savaşın başlamasından önce 50 SL seviyesindeki dolar üç hafta önce 1.500 SL'ye yükselmesinden sonra üst üste tarihi rekorlar kaydedilmiştir. İki hafta boyunca sürekli düşüş yaşayan SL, dolar karşısında 2 bin seviyesinin ardından 3 bin sınırını da aştıktan sonra kısmi bir toparlanma sürecine girmiş ve tekrar 2 bin 500 seviyelerine gerilemiştir. Paritedeki oynaklığa rağmen Hamis'in görevden alınmasından birkaç saat önce kararlaştırdığı "kaçakçılıkla mücadele" önlemlerinin görevden alınmasını hızlandıran bir etken olduğu tahmin edilmektedir. Zira bu alan Esed yanlısı silahlı milislerin pay aldığı önemli yasa dışı gelir kaynaklarından birisidir.

SEZAR YASASI'NIN DIŞ POLİTİK GELİŞMELERE VE DİĞER AKTÖRLERE ETKİLERİ

Yasanın rejim bölgesindeki etkileri yanında dış siyasi gelişmeler üzerinde de tesiri olacaktır. ABD'nin nükleer anlaşmadan çekildiği 2018'den beri sert yaptırım politikası uygulamakta olduğu İran ile Suriye krizi konusunda ortak çözüme ulaşma ihtimali pek mümkün görünmese de Rusya ile müşterek bazı adımlar atması ihtimal dahilindedir. Bu kapsamda Rusya –belki de yaptırımlardan uzak tutulma karşılığında– ABD ile müzakere kapısını Haziran'ın ikinci haftasında aralamıştır. Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergey Verşinin 11 Haziran 2020'de ABD'nin Suriye özel temsilcisi James Jeffrey ile telefonla görüşerek Suriye krizinin siyasi

çözüm sürecini ele almıştır. Rus ve Amerikan yetkililerin görüşmesinde Cenevre sürecinin referans olarak aldığı BM'nin 2254 sayılı kararına atıf yapılmıştır. ABD'nin Rusya, Türkiye ve İran'ın inisiyatifinde kök bulan Astana ve Soçi süreçlerinden sonra ivme kaybeden Cenevre merkezli süreci tekrar canlandırma çabasına girdiği görülmüştür. Nitekim Birleşmiş Milletler (BM) Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen'in rejim ile muhalifler arasında yürütülen Anayasa Komitesi müzakerelerinin Ağustos'ta yeniden başlatılması arzusunu dillendirmesi dikkat çekicidir.

ABD'nin Suriye'deki başlıca hedeflerinden bir diğeri İran yanlısı silahlı milisleri ülkeden çıkarmak ve Tahran'ın Suriye'deki nüfuzunu azaltmaktır. Washington yönetiminin bu amacına ulaşmak için Moskova ile iş birliğine gitmesi mümkün görünmektedir. Böylece hem Moskova hem Washington için bir kazan kazan yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. Nihai kertede Washington yönetimi Sezar Yasası'nı kullanarak bir süreden beri etki alanından uzaklaşan Suriye'de tekrar inisiyatifi ele almak ve kendi duruşunu güçlendirmek istikametinde sinyal vermektedir.

ABD ve Rusya'nın yanında Lübnan'daki gelişmelerin de ele alınması gerekmektedir. SL'nin değer kaybının son birkaç gün içinde kısmi iyileşmesinin nedenleri Arap basınında açık bir tartışma haline gelmiştir. Bu kapsamda Lübnan'da yaşanan parite istikrarsızlığını Suriye'deki duruma bağlayan iddialar ön plana çıkmaktadır. Ekonomi yorumcusu uzmanlar SL'nin yükseldiği sırada Lübnan lirasının değer kaybı yaşamasına dikkat çekmekte ve bunun Esed yanlısı Hizbullah'ın Lübnan piyasasından Suriye'ye kaçak yollarla dolar aktarma faaliyetlerinin bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Lübnanlı siyasetçi Samir Caca da bu konuya değinerek Lübnan lirasını güçlendirmek için Lübnan Merkez Bankası tarafından piyasaya ABD doları sürülmesinin faydalı olamayacağını zira doların Hizbullah tarafından tekrar piyasadan toplanılarak Suriye'ye aktarılacağını iddia etmiştir. İran ile eş güdümlü hareket eden Hizbullah'ın Suriye'ye ekonomik açıdan ne derecede destek olabileceğini kestirmek güç olsa da Lübnan'daki zor ekonomik şartlar göz önünde

bulundurulduğunda bu desteğin sınırlı kalabileceği ihtimali güçlenmektedir.

Lübnan ve Suriye'deki ekonomik problem tersten okunduğunda Lübnan'da Ekim'den bu yana yaşanan siyasi ve finansal krizin Suriye ekonomisini sarsan önemli etkenlerden birisi olduğu da dikkate alınmalıdır. Ülkede yaşanan protestolar ve akabindeki hükümet krizinin etkisiyle Lübnan bankalarının dolar karşısında değer kaybını durdurmak için aldığı bir dizi önlem Suriye'ye dolar akışını büyük ölçüde durdurmuştur. Bu nedenle SL o tarihten itibaren hızlı bir gerileme sürecine girmiştir. Dolayısıyla Lübnan ve Suriye'deki ekonomik krizlerin birbirlerini beslediği, Sezar Yasası'nın da çarpan etkisi yarattığı ifade edilebilir.

Esed'in yönetimde kalması konusunda ısrarcı tavrıyla bilinen İran'ın, Sezar Yasası'nın yaptırımlarına rağmen rejime desteğini sürdürmesi beklenirken Rusya'nın bu yöndeki tavrı belirleyici nitelikte olacaktır. Son dönemde Rusya'da Esed'e karşı eleştirel seslerin ivme kazanması Moskova yönetiminin Esed konusunda tavizlere açık olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. 2015'ten beri Suriye'de aktif askeri rol üstlenen Rusya deniz ve havalimanı kullanımına yönelik üslenme imtiyazı elde etmesi bakımından kazançlı gibi görünse de Suriye krizinin maliyeti ve krizden kazanç sağlama konusunda aynı başarıyı yakalamaktan uzaktır.

Rusya'nın ekonomik kazanç elde etmesi bağlamında Doğu Akdeniz enerji politikasından ve Suriye'nin yeniden imarı sürecinden fayda elde etmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Sezar Yasası nedeniyle Rus şirketler Esed siyasi çözüm yolunda adım atmadığı sürece umduğunu elde edemeyecektir. Zira Sezar Yasası özellikle yeniden imar faaliyetlerine odaklanmakta, gaz ve petrol üretiminin yanı sıra havacılık, inşaat ve mühendislik sektörlerinde rejime hizmet verenlere yaptırım öngörmektedir.

Ekonomik kayıplar dikkate alındığında Rusya'nın Esed'den vazgeçme niyetinin olup olmadığı tartışma konusu olsa da böyle bir adımı yasal yollarla atmak isteyeceği açıkça görülmektedir. Suriye'de 2021'in Mart'ında gerçekleştirilmesi öngörülen cumhurbaşkanlığı seçimi Rusya'nın müesses nizamı koruyarak Esed'i

mevcut tablodan uzaklaştırması için bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Ancak ülkedeki iç dinamikler buna müsaade etmezse Esed'in koltuğunu koruması da bir olasılıktır. Ordunun Rusya'ya yakın çevreler tarafından darbe girişimine teşvik edilmesi ihtimali yine Moskova'nın elindeki seçeneklerden biri olarak görülmektedir. Ancak bu durum İran'a yakın cenah ile Rusya destekli askerler arasında silahlı çatışmalara yol açabilecek ve orduyu zayıflatabilecektir. Bu nedenle Rusya tarafından tercih edilmesi uzak bir ihtimal olarak yorumlanmaktadır.

Suriye'de ABD ile eş güdümlü hareket eden terör örgütü PKK/YPG denetimindeki bölgelerin de Sezar Yasası'ndan etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Terör örgütüne yakın medya ABD'nin uluslararası koalisyonundaki danışmanı William Robak'ın bu bölgelerin yaptırımların etkisinden uzak tutulması için yerel yönetimlerle çalışmalar yürüttüğünü aktarmaktadır. Ancak PKK/PYD/YPG özelinde çelişkiler sarıh bir şekilde kendini hissettirmektedir. Örnek vermek gerekirse petrol sahalarını elinde bulunduran PKK/PYD/YPG'nin rejimle petrol ticareti konusunda iş birliği yaptığı bilinmektedir. Bu süreçte bir yandan Sezar Yasası'nın Rusya ve İran kökenli kişileri hedef alması nedeniyle terör örgütü bu yaptırımlardan etkilenmeyecek diğer yandan da zor duruma düşecek rejimin terör örgütüyle iş birliğine daha ılımlı bakma ve belki de siyasi tavizler verme ihtimali artacaktır.

Suriye'nin kuzeybatısında durum farklı bir bilanço ortaya çıkarmaktadır. Suriye Geçiş Hükümetinin denetimindeki bölgeler değer kaybeden SL ve sonuç olarak enflasyondan nasibini alabilecektir. Nihayetinde bu bölgeler halen rejim kontrolü altındaki bölgelerle ticari ilişki içindedir. Sezar Yasası'nın olumsuz etkilerini hafifletmek için çare arayışına giren muhalifler çözümü Türk lirasına geçmekte bulmuştur. Bu çerçevede Azez bölgesi bir süre önce bu uygulama için pilot bölge olarak seçilmiştir. Geçtiğimiz günlerde ise İdlib ve Kuzey Halep başta olmak üzere muhaliflerin denetimindeki tüm bölgelerde Türk lirasına geçiş süreci başlatılmıştır. Muhalifler ayrıca ekme başta olmak üzere temel gıda maddelerinin sübvansede edilmesi, piyasadaki stokçuluk

ve fahiş fiyatlarla mücadele kapsamında bazı önlemler almıştır. Öte yandan Sezar Yasası, Suriye'de sivililerin korunmasına yönelik ayrı bir fasıl içermekte olup savaş suçu veya insan hakları ihlallerini işleyenlerin adaletin önüne çıkarılması amacıyla delillerin toplanması ve soruşturmaların icra edilmesi için gerekli desteğin sağlanmasını öngörmektedir. Bu bakımdan yasa muhalifler için siyasi fırsat ve kazanımlar içermektedir.

SONUÇ

Esed rejimini hedef alan ABD yaptırımları insan haklarına saygı ve rejimin zayıflatılması istikametinde

önemli bir adım olarak ortaya çıkmıştır. Ancak yasanın uygulanması esnasında yancıl etkilerin net olarak irdelenmediği görülmektedir. Bu nedenle Suriye'de ortaya çıkabilecek ekonomik ve ilintili siyasi krizlerin Suriye halkına zarar verebileceği, terör örgütleri yasanın etkilerini avantaja çevirirken ılımlı muhalefetin ise acil tedbir alınmaması halinde dezavantajlı duruma düşebileceği söylenebilir. Bu kapsamda Türkiye'nin Suriye kuzeybatısında güvenliği sağlanan bölgelerde yolsuzluğun önlenmesi, kurumsallaşmanın sağlanması, rejim bölgeleriyle ekonomik etkileşimin sınırlandırılması istikametinde tedbir geliştirmesi gerekmektedir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)